

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

آشنایی با گروه فلسفه مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)

درآمد

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) به دنبال درکی درست از نیازهای امت اسلامی و حوزه های علمیه شکل گرفت. هدف از تأسیس مؤسسه تربیت کارشناسانی خُبیره در سطوح مختلف بوده است که هم پاسخگوی نیازهای روزافزون جامعه در زمینه های دینی، اخلاقی و فرهنگی باشند و هم- در حوزه کارشناسان ارشد آن- توان تولید فکر و اسلامی سازی علوم انسانی را دارا باشند. پیشینه فعالیت های آموزشی مؤسسه به سال ۱۳۵۴ شمسی و تشکیل بخش آموزش «مؤسسه در راه حق»- با مدیریت حضرت آیت الله مصباح یزدی(دام ظلّه)- بازمی گردد. رشد و گسترش فعالیت های آموزشی و پژوهشی مؤسسه در راه حق و تأسیس بنیاد فرهنگی باقرالعلوم(ع)، با توصیه و حمایت رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی(ره) و خَلَف صالح ایشان، حضرت آیت الله العظمی خامنه ای(دام ظلّه العالی)، صورت گرفت، و به تأسیس مؤسسه امام خمینی(ره)، در سال ۱۳۷۴ انجامید. برنامه های مؤسسه ابتدا در شورای عالی حوزه علمیه قم، سپس در شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به تصویب رسید.

در حال حاضر، فعالیت های آموزشی و پژوهشی مؤسسه امام خمینی(ره)، با مدیریت استاد فرزانه، حضرت آیت الله مصباح یزدی(دامت برکاته)، در سه مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری و در قالب پانزده گروه علمی دنبال می شود. یکی از گروه های علمی مؤسسه، «گروه فلسفه» است.

۱. شکل گیری گروه

از همان آغاز برنامه های آموزشی مؤسسه تا کنون، همواره، درس فلسفه یکی از ارکان اصلی آموزش بوده است. در این برنامه ها، فلسفه هم به معنای «فلسفه اولی» و امور عامه مطمح توجه بوده است و هم به معنای امروزی آن، که دانش های متنوعی را در برمی گیرد.

با این همه، سرآغاز تشکیل «گروه فلسفه»، به عنوان گروهی اختصاصی، سال ۱۳۷۴ شمسی بوده است. این گروه، تحت اشراف و مدیریت استاد گرامی، حضرت آیت الله مصباح یزدی (دام ظلّه) شکل گرفت؛ سپس با مدیریت حضرت آیت الله فیاضی (دامت برکاته) به فعالیت خود ادامه داد.

۲. ضرورت و فواید تشکیل گروه

اگر مجموعه معارف و اندیشه های بشری را به ساختمانی عظیم تشبیه کنیم، پاره ای از این معارف به منزله پایه های این ساختمان و مایه استحکام آن هستند و پاره ای دیگر به منزله طبقات و سایر بخش های آن. شناخت های فلسفی، بی تردید، همان شناخت های پایه و مبانی اندیشه بشری، و پایه های اصلی علوم، فرهنگ، تمدن انسانی و حتی معارف دینی هستند. این باور های بنیادین، به هر اندازه که از اتقان و استحکام برخوردار باشند، اندیشه های برآمده از آنها نیز مستحکم و متقن خواهد بود. چنان که هر گونه سستی و کژی در این پاره از باورها، بی ثباتی و انحراف در باورها و اندیشه های روبنایی را در پی خواهد داشت. مثلاً، دیدگاه های معرفت شناختی در کل باورهای انسان تأثیر می گذارد، و بسته به نوع این دیدگاه ها، می تواند انسان را به موجودی شکاک، و یا به موجودی معتقد و با ایمان مبدل سازد. همچنان که نوع هستی شناسی افراد، به اثبات یا نفی مسائلی منجر می شود که در سرنوشت ابدی انسان و سعادت و شقاوت او دخالت دارند.

علاوه بر این، فلسفه های مضاف، همانند: فلسفه اخلاق، فلسفه فقه و حقوق، فلسفه سیاست، فلسفه هنر، فلسفه علوم انسانی، فلسفه اقتصاد، فلسفه علم و...، نیز مسیر اندیشه های انسانی را در حوزه های مختلف اخلاقی، حقوقی، سیاسی، هنری، علمی، اقتصادی، و علوم اجتماعی و انسانی تعیین و جهت دهی می کند. از همین روی،

هر گونه جنبش نرم افزاری و تولید فکری در عرصه های مختلف علوم انسانی در گرو تبیین مبانی صحیح فلسفی (یعنی، مبانی معرفت شناختی، هستی شناختی و انسان شناختی) این علوم و کاربرست آن است.

به همین روی، آموزش و فراگیری فلسفه هم ضرورت مضاعف و هم فایده های فراوان دارد. مهم ترین این فایده ها را می توان به شرح ذیل بیان کرد:

۱. تبیین و اثبات عقلانی معارف دینی برای خود و دیگران؛

۲. تعمیق فهم حقایق، به ویژه حقایق دینی؛

۳. دفاع از موضع دین در برابر مکاتب الحادی، شکوک و شبهات نو به نو؛

۴. یافتن نگاهی کل نگر و نظام مند به هستی و واقعیت های مختلف آن؛

۵. تأمین پایه های فکری تولید علم و جنبش نرم افزاری؛

۶. اثبات نادرستی مبانی جهان بینی ها و مکاتب (اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی) انحرافی، عرفان های کاذب، و اندیشه های التقاطی؛

۷. فهم، تحلیل عقلی، و ابطال نظریه های نادرستی که در شاخه های مختلف علوم انسانی و حتی در علوم تجربی، عرضه می شود.

دقیقاً، به دلیل همین نقش آفرینی های فلسفه و دانش های فلسفی است که دروس و رشته فلسفه در مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، و پیش از آن در برنامه های آموزشی مؤسسه در راه حق و بنیاد فرهنگی باقرالعلوم، جایگاهی ویژه داشته است. و هم اکنون، دانش پژوهانی در مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری فلسفه در این مؤسسه مشغول به تحصیل اند، و تعداد زیادی هم از این مقاطع فارغ التحصیل گشته اند.

۳. ساختار گروه

یکی از عوامل اصلی توفیق هر گروه علمی، بهره مندی آن از ساختاری منسجم، قوی و منظم است. ساختار تشکیلاتی گروه فلسفه مؤسسه به قرار زیر است:

۱. مدیر گروه: استاد غلامرضا فیاضی حفظه‌الله

۲. جانشین مدیر گروه: استاد مرتضی رضائی حفظه‌الله

۳. کارشناس آموزشی و پژوهشی گروه: مختارعلی رضائی

۵. شورای علمی گروه:

شورای علمی گروه فلسفه شامل مدیرگروه، جانشین مدیرگروه، کارشناس آموزشی و پژوهشی، چهار نفر دیگر از اعضای هیأت علمی، و نیز یک نفر از اساتید خارج از گروه می‌شود. وظایف این شورا برنامه ریزی، نظارت، و ارزیابی فعالیت های آموزشی و پژوهشی گروه می‌باشد. این شورا، با برگزاری منظم جلسات در طول سال تحصیلی به هدف گذاری، تعیین سیاست ها و اولویت های آموزشی و پژوهشی گروه، تهیه طرح های بلند مدت و کوتاه مدت پژوهشی، بازنگری مواد درسی و سرفصل های رشته فلسفه در مقاطع سه گانه تحصیلی کارشناسی، ارشد و دکتری می‌پردازد. علاوه، ارائه مشاوره های علمی، انجام کارشناسی های ارجاعی از سوی معاونت آموزش و پژوهش، تعیین اساتید مقاطع مختلف تحصیلی، برنامه ریزی برای راه اندازی گرایش های جدید در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، راه اندازی کارگروه ها و دوره های کارورزی تحقیق و نظارت بر عملکرد آنها، و نیز ترسیم چشم انداز آینده گروه از دیگر فعالیت های شورای یادشده می‌باشد.

۶. اعضای هیأت علمی

اعضای هیأت علمی گروه فلسفه – که هم به کار آموزش و هم به کار پژوهش اشتغال دارند – عبارت اند از:

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک تحصیلی	رشته تحصیلی	تحصیلات حوزوی	توضیحات
۱	غلامرضا فیاضی	اجتهاد	فلسفه اسلامی	اجتهاد	مدیر گروه
۲	محمد حسین زاده	سطح چهار حوزه	فلسفه اسلامی و معرفت شناسی	خارج	عضو شورای علمی
۳	محمد فنایی اشکوری	دکتری	فلسفه و عرفان	خارج	عضو شورای علمی
۴	محمود نمازی	دکتری	فلسفه اسلامی	خارج	---
۵	عسگری سلیمانی امیری	دکتری	فلسفه و منطق	خارج	---
۶	علی مصباح	دکتری	فلسفه	خارج	عضو شورای علمی
۷	عباس عارفی	کارشناسی ارشد	فلسفه اسلامی	خارج	---
۸	عبدالله فتحی	دکتری	فلسفه تطبیقی	خارج	---
۹	مجتبی مصباح	دکتری	فلسفه اسلامی	خارج	عضو شورای علمی

---	خارج	فلسفه اسلامي	دکتری	سید محمود نبویان	۱۰
---	خارج	فلسفه اسلامي	دکتری	احمدحسین شریفی	۱۱
---	خارج	فلسفه اسلامي	دکتری	محمد سربخشی	۱۲
---	خارج	فلسفه اسلامي	دکتری	احمد سعیدی	۱۳
جانشین مدیر گروه	خارج	فلسفه اسلامي	دکتری	مرتضی رضائی	۱۴
---	خارج	فلسفه تطبیقی	دکتری	مهدی احمد خان بیگی	۱۵
---	خارج	حکمت متعالیه	دکتری	محمدعلی محیطی اردکان	۱۶

چند نفر از اعضای هیأت علمی گروه فلسفه نیز به بخش های دیگر مؤسسه مأمور گردیده اند:

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک تحصیلی	رشته تحصیلی	تحصیلات حوزوی	توضیحات
۱	احمد ابوترابی	دکتری	فلسفه اسلامی	خارج	مدیردایره المعارف علوم عقلی اسلامی / عضو شورای علمی گروه
۲	محمدباقر ملکیان	دکتری	فلسفه اسلامی	خارج	دایره المعارف
۳	احمد محمدی	دکتری	فلسفه اسلامی	خارج	دایره المعارف

۴	سید محمدرضا مدرسی	دکتری	فلسفه اسلامی	خارج	دایره المعارف
۵	قاسم روانبخش	دکتری	فلسفه اسلامی	خارج	نشریه پرتو
۶	مهدی مشکی	اشتغال به دکتری	فلسفه اسلامی	خارج	گروه معارف

۷. مقاطع آموزشی

رشته فلسفه، همانند سایر رشته های مؤسسه، در سه مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد، و دکتری برگزار می شود. محتوای علمی و پژوهشی مقاطع سه گانه متناسب با نیاز و توانمندی های دانش پژوهان این مقاطع تنظیم گردیده است؛ به گونه ای که سه سطح متفاوت علمی برای دانش پژوهان مؤسسه در نظر گرفته شده است:

۷-۱. کارشناسی

سطح اول (کارشناسی) سطح دانش آموزی و آشنایی با اندیشه های فلسفی و حکمی است. در این مرحله، دانش پژوه هم با سیر اجمالی دیدگاه ها و مکاتب شرق و غرب، و هم با محکم ترین آراء و اندیشه های فلسفه اسلامی آشنا می شود؛ مفاهیم، مسائل و روش استدلال فلسفی را می آموزد؛ با ضرورت، اهداف و کاربردهای مباحث فلسفی در گستره وسیع نیازهای فکری، دینی، عملی و اجتماعی آشنایی حاصل می کند؛ خطرات افکار و مکاتب باطل فلسفی را می شناسد؛ و بالأخره، با حُسن استفاده و سوء استفاده هایی که از فلسفه و نظریات فلسفی می شود آشنایی پیدا می کند. و علاوه، توان پاسخگویی به شبهات اصلی اعتقادی و فلسفی را تحصیل می کند. ضمناً منابع، سرفصل ها و آموزش های این مرحله به گونه ای است که دانش پژوه را برای رفع نیاز و انجام تحقیقات شخصی در موضوعات مورد علاقه، توانمند می سازد.

مهم ترین موضوعات تخصصی که در دوره کارشناسی رشته فلسفه مؤسسه مورد توجه قرار می گیرند، عبارتند از: منطق قدیم و جدید؛ معرفت شناسی؛ فلسفه اسلامی در هر سه مشرب آن، یعنی: حکمت مشاء، حکمت اشراق و حکمت متعالیه (با محوریت کتاب های: فلسفه مقدماتی، آموزش فلسفه و نهاییه الحکمه، قسمتی از شرح اشارات و تنبیهات، حکمه الاشراق، و نیز بخش هایی از اسفار)؛ تاریخ فلسفه غرب (از آغاز تا دوره معاصر)؛ کلام اسلامی (اعم از کلام جدید و قدیم)؛ فلسفه دین؛ فلسفه علم؛ فلسفه علوم انسانی؛ فلسفه اخلاق؛ فلسفه حقوق؛ علم النفس فلسفی؛ عرفان اسلامی و نیز آشنایی با متون عربی و انگلیسی فلسفه.

۲-۷. کارشناسی ارشد

در سطح دوم (کارشناسی ارشد)، که مرحله دانش افزایی است، دانش پژوه ضمن تکمیل، توسعه و تعمیق اطلاعات فلسفی خود، توانایی پاسخ به شبهات و پرسش های دیگران را- علاوه بر رفع نیاز های شخصی اش- به دست می آورد. توانایی بررسی مکاتب و نظریاتی که در فلسفه اسلامی مؤثر بوده اند را پیدا می کند و نیز از عهده تدریس کتاب های سطح اول بر می آید.

عناوین درسی تخصصی که در دوره کارشناسی ارشد رشته فلسفه مؤسسه مورد توجه قرار می گیرند، دو گونه اند: الزامی؛ شامل: فلسفه مشاء، حکمت اشراق و حکمت متعالیه (مجموعاً به ارزش ۶ واحد)، فلسفه افلاطون، فلسفه ارسطو، فلسفه دکارت، فلسفه کانت، فلسفه هگل، فلسفه اگزیستانس و تفسیر متون فلسفی (مجموعاً به ارزش ۱۴ واحد)؛ و اختیاری؛ شامل: ۲۴ عنوان درسی، از جمله: فلسفه افلوپین، اسپینوزا، لایب نیتس، فلسفه های تحلیلی و زبانی، فلسفه های تجربی انگلستان، فلسفه های شرقی چین و هند، عرفان نظری، فلسفه های مضاف (مانند: فلسفه هنر، فلسفه اخلاق، فلسفه علم، فلسفه سیاست، فلسفه حقوق و فلسفه تاریخ)، اخلاق، زبان لاتین، زبان یونانی، متون عربی و انگلیسی فلسفی.

گروه فلسفه در صدد راه اندازی گرایشهای مختلفی از قبیل هستی شناسی، معرفت شناسی، فلسفه علم، علم النفس فلسفی، منطق، فلسفه اخلاق و فلسفه علوم انسانی بوده است که به حول و قوه الهی سه رشته فلسفه علم، علم النفس و معرفت شناسی را تا کنون یعنی سال تحصیلی ۱۳۹۸ - ۹۹ راه اندازی نموده است.

۳-۷. دکتری

سطح سوم (دکتری)، که پس از گذراندن دو مرحله قبلی آغاز می شود، مرحله تخصص و نظریه پردازی است. در این سطح برنامه های آموزشی و پژوهشی به گونه ای ارائه می شوند که دانش پژوه فلسفه را به سمت توانایی بررسی نقادانه مکاتب و دیدگاه های انحرافی در حوزه اعتقادات، تحلیل و بررسی انتقادی مکاتب و نظریات مربوط به علوم انسانی، ابداع نظریه، نظریه پردازی در حوزه مبانی فلسفی علوم انسانی و خلق مبنای فلسفی بر اساس اصول و روش متقن فلسفی، سوق دهند.

در این مقطع، تا کنون، دو گرایش تعریف و اجرا شده اند: گرایش فلسفه تطبیقی و گرایش حکمت متعالیه.

تذکر دو نکته:

۱. محتوای مقاطع سه گانه تحصیلی، بر اساس ضرورت هایی که توضیحش گذشت، و نیز نیازهای نو به نو جامعه اسلامی و حوزه های علمیه تعیین می شود. به همین روی، هرگاه ضرورت و نیازی جدید احساس شود، محتوای دوره ها به تناسب آن به روز و تازه می گردد تا دانش پژوهان هم در فضای مباحث نو قرار گیرند و هم زمینه انجام درست وظایفشان در قبال آموزه های دینی و امت اسلامی فراهم آید.

۲. دلیل آموزش فلسفه های غیر اسلامی، در مقاطع مختلف تحصیلی، آن است که، اولاً: مقصود صاحبان این فلسفه ها به درستی فهم شود؛ ثانیاً: مطالب حق و مثبت موجود در این فلسفه ها جذب گردد؛ ثالثاً: زمینه نقد و ردّ عقلی مطالب نادرست آنها فراهم آید؛ رابعاً: از تکرار اشتباهات آنها جلوگیری شود؛ و خامساً: موضع اشتباه آنها بر اساس مبانی صحیح فلسفه اسلامی تصحیح گردد.

۸. چگونگی ارتباط با گروه:

تلفن داخلی ۵۱۶ و ۵۲۶ و نیز از طریق ارتباط با کارشناس گروه ۰۹۱۹۸۵۲۰۱۰۵